

Kayıplar

PROF. DR. JÁNOS ECKMANN

(21.VIII.1905 — 22.XI.1971)

Türk dili tetkiklerinde kendisine çok şey borçlu olduğumuz Prof. Dr. János Eckmann'ın vefatı haberi Türkiye'deki dostları ve talebeleri tarafından teessürle karşılanmıştır.

Uzun bir müddet Türkiye'de bulunan ve değerli talebeler yetiştiren János Eckmann 21 Ağustos 1905'de Macaristan'ın Keszthely kasabasında doğmuştur. Babasının adı János, annesinin Magy Martha'dır. Mezhebi katoliktir. İlk, orta ve lise tahsilinden sonra, eylül 1925'de Budapeşte Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne kayıt olan Eckmann, Prof. Németh ve Prof. Z. Gombocz'un talebesi olarak, Macar, Türk, Alman ve Arap filolojisi derslerine devam etmiştir.

1927-1928 yılında Macar Millî Eğitim Bakanlığı'nın verdiği bursla Viyana Üniversitesi'nde okumuştur. Burada Avusturyalı Türkolog Prof. Kraelitz ve Prof. Mjik'in derslerine devam etmiştir.

Nihayet 1929 yılında Budapeşte Üniversitesi'nde yüksek tahsilini tamamlayan Eckmann, bu üniversiteye bağlı nümune lisesinde bir yıl stajyer öğretmenlik yaparak "Lise Öğretmeni" diplomasını almıştır (1930).

1930-1942 yılları arasında Macaristan'da Lise Öğretmenliği yapmıştır.

1937'de Arap, Türk ve Macar filolojisinden doktorasını vermiştir.

1938-1939 yılının yaz aylarında, Macar Millî Eğitim Bakanlığı'nın verdiği tahsisatla, Kuzey-doğu Bulgaristan'ın Türklerle meskûn yerlerini gezmiş, Eski Cuma'da zaptettiği bazı Türkçe metinlerin haricinde bilhassa Varna Türk ağzına ait zengin malzeme toplamıştır.

Türkoloji üzerinde çalışmak için Macar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından aralık 1942'de Berlin'e gönderilmiş ise de bir yıl kaldığı Berlin'de harp dolayısı ile çalışma imkânı bulamayarak ağustos 1943'de Macaristan'a dönmüştür.

1944'ün şubatında Macar Millî Eğitim Bakanlığı'nın sağladığı bir tahsisatla Türkiye'ye gelmiştir.

Türkiye'de de Türk dili üzerinde çalışmak ve ikinci doktorasını bu sahada yapmak için Prof. Németh'in tavsiye mektubu ile Prof. Caferoğlu'ya müracaat etmiş ve kendisine "Şecere-i Terâkime'nin Grameri" doktora mevzuu olarak verilmiş, fakat bu doktora çalışmasını harp imkânsızlıkları dolayısıyla ve tahsisatının kesilmesi yüzünden tamamlayamamış, 1 Kasım 1945'den itibaren Ankara Üniversite-

si Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Bölümü'nde Lektör "okutman" olarak çalışmaya başlamıştır. Bu fakülte'deki Hungaroloji Ecnebi Lektörlüğü'nün kaldırılması ile de, bu vazifesinden, 15 Ekim 1948'de ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır.

Kuvvetli bir Türk dostu olduğu kadar sağlam bir Macar milliyetçisi olan Eckmann, Macaristan'daki komünist hâkimiyetini protesto etmek maksadı ile, 9 Nisan 1948'de Macaristan'daki vazifesinden istifa etmiştir. Bununu üzerine de devrin Budapeşte Hükümeti tarafından Macar vatandaşlığından çıkartılmıştır.

1948-1951 yılları arasında Türk Ansiklopedisi tahrir heyeti azalığında bulunmuştur.

3 Ekim 1951'den 1 Haziran 1961 tarihine kadar İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Filolojisi Kürsüsü'nde "uzman" olarak ders vermiştir.

Kendisine ikinci vatan olarak kabul ettiği Türkiye'deki bu son on yıllık çalışması müddetinde orta-türkçe devresi üzerinde çalışmış, Karahanlı, Harezmi, Çağatay türkçesini ilgilendiren makaleler neşrederken bu dersleri fakültede de okumuş ve değerli talebeler yetiştirmiştir. Doç. Dr. Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Doç. Dr. M. K. Özergin, Doç. Dr. M. Necmettin Hacıeminoğlu, Dr. Kemal Erarslan, Dr. Mehmet Akalın, Dr. Mustafa Canpolat, Dr. Gönül Alpay, Dr. Günay Kut (Alpay)... bu talebelerinin birkaçıdır.

Yaz aylarında Prof. Ahmet Caferoğlu ve Doç. Mecdu Mansuroğlu ile birlikte Anadolu'da ilmî araştırma gezileri yapmış ve bu gezilerinin neticelerini rapor olarak neşretmiştir.

1961 yılında İstanbul Üniversitesi'ndeki vazifesinden istifa etmiş ve hocalığına, vefatına kadar California'da Los Angeles Üniversitesi'nde devam etmiştir.

Emekli olduktan sonra Türkiye'ye İstanbul'a yerleşmek arzusundaydı. Kendisine son vatan olan Amerika'daki hocalığının yanında yaz tatillerini "ikinci vatanım" dediği Türkiye'de geçiriyordu. Son olarak 1967 ve 1969'un yazında Türkiye'ye gelmiştir. 1969'daki son seyahatinde Türkiye'den sonra davet edildiği anavatanı "Macaristan"a da gideceği için çok sevinçli idi. Bu seyahatiyle 25 yıllık bir ayrılıktan sonra anavatanını dünya gözü ile son defa görmenin zevkini tatmıştır.

Ciddî bir âlim olan Eckmann, bir çok ilmî neşriyate sahiptir. Son olarak Gedâî divanını neşretmiştir. Tıpkı basımı TDK tarafından yapılan Nehcü'l-ferâdis'in tamamını transkripsiyonluyarak TDK'ya neşredilmek üzere verdiğini ve Doç. Dr. Bodroglıgeti ile birlikte de "Orta Türkçe Lügâtı"nı hazırlamakta olduklarını söylüyordu. Hayatta iken bastıramadığı bir eseri de bugün Manchester'de bulunan ve "Manchester" nüshası diye tanınan, Şark Türkçesi ile yazılmış Kur'an tercümesidir.

Beynelmil bir çok ilmî Türkoloji dergisinde makaleleri neşredilen Eckmann'ın belli başlı neşriyatı, Yunan harfleri ile yazılı Karamanlı ağzına ait yazıları, Ana-

dolu ve Rumeli ağızlarına ait yazıları, Harezmi ve Kıpçak Türkçelerine dair yazıları, Çağatay Türkçesine ait yazıları ile çeşitli dil hadiseleri, nekroloji, tercüme, tanıtma, tenkid ve umumî mahiyetteki yazıları olmak üzere, 100'ü aşmaktadır.

Janos Eckmann'ın hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi, hatırasına ithaf edilen Türkiyat Mecmuası'nın XVIII. cildinde verilecektir.

Osman F. Sertkaya